

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VA SPORT
ISHLARI VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT
INSTITUTI

UZLUKSIZ TA'LIM – KADRLAR TAYYORLASHNING ASOSI

Ilmiy-metodik maqolalar to'plami

TOSHKENT – 2014

nisbatan ijobiy munosabat, ota-onaga hurmat va ehtirom, Vatanga muhabbat va uni sevish, shaxsiy va ijtimoiy mulkka to'g'ri munosabat hissini uyg'ota olishimiz lozim. Shundagina biz endi hayot ostonasiga qadam qo'yayotgan murg'akni komillik yo'li sari olib borishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muhiddinova F. Siyosiy va huquqiy ta'limotlar tarixi. — T., 2006. — 85 b
2. G'oziyev E.G'. Ontogenez psixologiyasi. — T.: Noshir, 2010. — 49 b.

O'QUVCHILARDA NOMODDIY MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISH

N.Isakulova, O'zDSMI

Madaniyat va sport ishlari vazirligi YUNESKOning O'zbekistondagi vakolatxonasi, YUNESKO ishlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy komissiyasi hamda Tinch Okeani-Osiyo davlatlari bo'yicha YUNESKOning axborot almashuvi markazi (ICHCAP) bilan hamkorlikda bir qator loyihalarni amalga oshirmoqda. O'zbekiston davlat san'at va madaniyat institutida 2012–2013 o'quv yilidan boshlab «O'zbekiston nomoddiy madaniy merosi» alohida fan sifatida bakalavr bosqichida o'qitilmoqda. Nomoddiy madaniy meros Konvensiyasining 13-moddasida ishtirokchi-davlatlar zimmasiga nomoddiy madaniy merosni boshqarish choralarini ko'rish va shu yo'nalish bo'yicha kadrlar tayyorlash vazifasi ham yuklangan. Hozirgi kunda nomoddiy madaniy merosning yo'nalishlari bo'yicha alohida magistratura mutaxassisliklari mavjud bo'lsa-da, nomoddiy madaniy merosning barcha yo'nalishlaridan xabardor, muhofaza ishlarini to'laqonli idrok etgan holda nomoddiy madaniy merosni boshqarishga, jamiyat taraqqiyoti uchun yo'naltirishga qodir mutaxassislariga ehtiyoj juda katta. Shu sababdan, o'quvchilarning nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish tizimini shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Mazkur tizim 5 bosqichda amalga oshirilishi rejalashtirilmoqda:

Birinchi bosqichda nomoddiy madaniy merosning ta'lim tizimida o'qitilishi hamda jahon tajribasi o'rganiladi. Bunda, nomoddiy madaniy meros masalalari bo'yicha ancha ilg'or hisoblangan Yaponiya, Koreya Respublikasi, Xitoy, Janubiy Amerika davlatlari tajribasiga alohida e'tibor qaratilib, nazariy jihatdan asoslaniladi.

Ikkinchi bosqichda nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish tizimi bo'yicha Davlat ta'lim standartlari, namunaviy o'quv rejalari va fan dasturlari tahlil qilinadi. Shuningdek, nomoddiy madaniy meros bo'yicha mamlakatimizda faoliyat olib borayotgan tashkilot va muassasalarda jamlangan yozma, foto, audio-vizual ma'lumotlar o'rganiladi.

Uchinchi bosqichda xorijiy va mamlakatimizda to'plangan tajribalarga tayangan holda o'quvchilarning nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish tizimi ishlab chiqiladi.

To'rtinchi bosqichda fan dasturlari asosida o'qitiladigan predmetlar uchun zarur ma'ruza matnlari tayyorlanadi, o'quv qo'llanmalari yaratiladi, yangi pedagogik texnologiyalarga asoslangan elektron va multimedia qo'llanmalari tayyorlanadi.

Beshinchi bosqichda tegishli ta'lim turi bo'yicha tayyorlangan tajriba-sinov materiallari umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar (madaniyat va san'at kollejlari) ta'lim muassasalarida aprobat siyadan o'tkaziladi.

Yuqorida qayd etilgan fikrlarga asosan ta'lim jarayonida nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish masalalarini tahlil etish maqsadga muvofiq hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining «Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida»gi Qonuniga o'zgartishlar kiritish haqida»gi 2009-yil 9-oktabrdagi O'RQ-228-son Qonunini amalga tatbiq etish hamda Vazirlar Mahkamasining «2010–2020-yillarda nomoddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, asrash, targ'ib qilish va ulardan foydalanish Davlat dasturini tasdiqlash to'g'risida»gi 2010-yil 7-oktabrdagi 222-son qarori ijrosini ta'minlash maqsadida o'quvchilarning nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish tizimini shakllantirish dolzarbligi quyidagilarda o'z ifodasini topadi:

*Birinchi*dan, o'quv dasturlari va darsliklardagi nomoddiy madaniy merosga oid tushunchalarni ifodalovchi ma'rifiy bilimlarini oshirish va axborot dasturlari ehtiyojining uzluksiz ta'lim bilan uzviyligi.

Ikkinchidan, tegishli hududlar orasida ma'rifiy va trening dasturlarini ishlab chiqishning tizimli tadqiq etilmaganligi.

Uchinchidan, nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish bo'yicha tadbiriaviy tadbirlar ta'lim oluvchilar xulq-atvor, fikrlari hamda munosabat ko'rsatkichlari yordamida empirik o'rganishning yetarli darajada emasligi.

To'rtinchidan, o'quvchilarning nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish tizimi uzviyligini ta'minlagan holda ilmiy-metodik jihatdan asoslanmaganligi.

Beshinchidan, o'quvchilarning nomoddiy madaniy meros muhofaza qilish tizimini shakllantirish bo'yicha metodik xulosa va tavsiyalarning ishlab chiqilmaganligi.

Nomoddiy madaniy merosni o'rganib quyidagi natijalarga kelish mumkin:

- tarixan shakllangan diniy tasavvurlarda tabiat va koinotga doir bilim va urf-odatlar, ya'ni o'simlik va hayvonlar e'zozlangan, tabiatdagi hodisalarning ruhi borligiga ishonch bildirilgan, tabiat ilohiylashtirilgan, suv, tuproq, havo va hayvonlar muqaddaslashtirilgan, hasharotga zarar yetkazilmagan, yer, osmon ulug'lashtirilgan;
- xalq og'zaki ijodi namunalarida inson va tabiat munosabatlari hayvon va o'simliklarning jonlantirilishi, jonsiz tabiat tilga kiritilishi orqali o'zlikni namoyon qilishning og'zaki an'ana va shakllari ta'riflangan;
- turli davrlarda ijrochilik san'ati hamda urf-odat, marosim va bayramlar amalga oshirilganligi izohlangan.

Yuqorida qayd etilgan muammolar, nomoddiy merosni muhofaza qilish tizimi umumiy o'rta ta'lim va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi asosida tahlil etish quyidagi jadvalda keltirilgan:

Nomoddiy madaniy merosni o'rganish

1-jadval

№	Qo'yilayotgan vazifa	Kutilayotgan natija
1.	Nomoddiy madaniy merosni o'rganish bilan bog'liq ilmiy, o'quv, metodik adabiyotlar tahlili:	Ilmiy adabiyotlar tahlili asosida ilmiy maqolalar chop etiladi. a) nomoddiy madaniy me-

a) nomoddiy madaniy merosga oid muammolarni turli jihatdan o'rganib chiqish;	a) nomoddiy madaniy merosga bo'lgan ehtiyojlar qiyosiy tahlillar asosida aniqlanadi;
b) nomoddiy madaniy meros muhofazasiga oid normativ-huquqiy hujjatlar aniqlanadi;	b) nomoddiy madaniy meros muhofazasiga oid normativ-huquqiy hujjatlar aniqlanadi;
c) nomoddiy madaniy meros muhofazasiga oid normativ-huquqiy hujjatlar o'rganish;	d) nomoddiy madaniy meros obyektlari identifikatsiya qilish chuqur o'rganiladi.
d) nomoddiy madaniy meros obyektlari identifikatsiya qilish;	e) tegishli nomoddiy madaniy meros obyektlarining tarmoqlari, yo'nalishlari, janrlari va uslublari tasniflanadi;
e) tegishli nomoddiy madaniy meros obyektlarining tarmoqlari, yo'nalishlari, janrlari va uslublari tasniflash;	f) nomoddiy madaniy meros obyektlarini doimiy ravishda tiklovchi shaxslarni, guruhlarini ko'rsatish;
f) nomoddiy madaniy meros obyektlarini doimiy ravishda tiklovchi shaxslarni, guruhlarini ko'rsatish;	g) ma'lumotlarni tizimga solish, saqlash va yangilab borish;
g) ma'lumotlarni tizimga solish, saqlash va yangilab borish;	h) nomoddiy madaniy meros obyektlarining sifat holatini aniqlash va uning natijalari bo'yicha hisobotlar tuzish.
h) nomoddiy madaniy meros obyektlarining sifat holatini aniqlash va uning natijalari bo'yicha hisobotlar tuzish.	i) quyida nomoddiy madaniy meros obyektlarining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini tahlil qilish:
i) quyida nomoddiy madaniy meros obyektlarining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini tahlil qilish:	– o'zlikni namoyon qilishning og'zaki shakl va an'analari (shu jumladan, til — nomoddiy madaniy merosni ifodalash faktori sifatida);
– o'zlikni namoyon qilishning og'zaki shakl va an'analari (shu jumladan, til — nomoddiy madaniy merosni ifodalash faktori sifatida);	– ijrochilik san'ati;
– ijrochilik san'ati;	– jamiyatning urf-odat, marosim va bayramlari;
– jamiyatning urf-odat, marosim va bayramlari;	– tabiat va koinot bilan

iy madaniy merosni qilish tizimini ishlab	Nomoddiy madaniy meros bilan bog'liq me'yoriy hujjatlar ishlab chiqiladi
--	--

ib aytganda, boy madaniy merosimizning keng targ'ib
o'l bilan ularni saqlanib qolishiga zamin yaratilishi,
da qadimiy milliy bayramlarimizning keng targ'ib
hish, yoshlarni Vatanimiz tarixi bilan chuqur
osh avlod har tomonlama yetuk va barkamol voyaga
o'maklashish maqsadida nomoddiy madaniy
namunalaridan bahramand etilishi uchun o'quv fanlari
moddiy madaniy meros tushunchalarini tahlil etib, uni
iq etish lozim.

YAT BILAN INSONLARNI ANGLASH BUYUK BAXTDIR

X.Xudoyqulov, D.Himmataliyev, TIMI

u yorug' dunyoning azizu mukarram xilqati, hayot
lar ichida sarvari. Odamzodning shunday mo'tabar
ssarligi uchun uning qadr-qimmatini e'zozu ehtirom
mmo dunyoning hamma sirining tagiga yetish mumkin,
gan jumboqning tagiga yetib bo'lmaydi. Inson hayotga
adi, yashaydi, kamolga yetadi, mehnat-mashaqqatlar
odatini yaratadi, odamlarni ham, o'z umrini ham
xshi-yomon xotiralarni qoldirib, umr guzaronlik qiladi.
ar bir inson yashash uchun, o'z umri davomida orzu-
alga oshirish uchun harakat qiladi. Faqat nimalarni
to'g'ri angulasak bas.

dagi hamma narsa inson uchun, insonning baxti-saodati
anligiga amin bo'lamiz. Inson hikmatlarga limmo-lim
n insonga atalgan. Inson avval o'zini, keyin dunyoni
. Bu aytishga oson ish! Inson Koinotni zabt etib og'ir
topadi, ammo o'zini to'la o'rganib anglash juda
ayon hisoblanadi. «Inson» so'zi arab tilidagi «Anisa»
l bo'lgan ismdir. Mazkur fe'l «moslashmoq»,
«do'stlashmoq», «yoqtirmoq», «sevmok», «o'rgatmoq»